

«Затверджую»

Голова приймальної комісії

О. Я. Чебикін

2019 р.

Програмні вимоги до фахових випробувань для здобуття освітнього ступеня бакалавра на базі ОКР молодшого спеціаліста.

Спеціальність: 033 Філософія

Код, назва спеціальності

Програма охоплює загальнофілософські теми, що стосуються генезису світової та української філософської думки. Уся зазначена тематика так чи інакше пов'язана історичним розвитком людської культури взагалі і перетинається з історичним поступом світової філософії. Також вітчизняна філософія вивчається як невід'ємний складник культури світової.

Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної культури студентської молоді неможливі без філософії як теоретичної основи людського світобачення, без розуміння її предметно-дійової сутності, ролі у духовному житті суспільства. Програма з курсу "Філософія" покликана забезпечити засвоєння студентами специфіки філософського усвідомлення дійсності, їх належну світоглядно - методологічну підготовку. Запропонована програма створена на основі досягнень класичної і сучасної філософії, з урахуванням базової програми з філософії для гуманітарних спеціальностей. Вона враховує зростаючий попит на оволодіння філософією як способом мислення.

Вступники повинні знати поняття та терміни, зазначені у програмі, повинні називати, визначати, оперувати ними, встановлювати відповідність з епохою, діяльністю певних політичних чи історичних діячів, філософів тощо. Кожне поняття чи термін згадані в програмі лише один раз, проте можуть бути конкретизовані й під час перевірки інших тем (окрім тієї, де вони безпосередньо зустрічаються). Отже, вступники мають знати не тільки загальне визначення терміна, але і його конкретно-історичне значення. Вони мають розрізняти особливості вчень філософських шкіл і представників філософської думки; аналізувати вчення основних філософських концепцій та тексти європейської та української традицій, спираючись на історію філософських вчень; формувати власну філософську позицію зі світоглядних питань; трансформувати філософське знання на проблеми сучасної України, аналізувати соціально-політичні проблеми буття, ставити проблемні питання філософського рівня і акумулювати їх у рефератах, виступах на семінарах та на практичних заняттях, відстоювати свою світоглядну позицію з тих чи інших питань.

Тема 1. Філософія і світогляд

Філософія і світогляд. Світогляд як спосіб духовно-практичного освоєння світу. Структура філософії і структура світогляду. Спільність і відмінність філософії і світогляду. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, філософський, науковий. Філософія як теоретична основа світогляду.

Предмет філософії. Особливості філософського знання. Філософія і наука. Філософія і релігія. Коло філософських роздумів: людина і світ; мислення і буття; духовне і матеріальне. Діалектика і метафізика.

Предметно-дійова сутність філософії. Духовно-творча природа філософії. Основні функції філософії. Філософія в системі духовної культури. Загальнолюдське і національне у філософії.

Становлення філософського знання. Міфологічні засади філософії.

Релігійні основи філософії. Особливості давньоіндійської і давньокитайської філософії.

Антична філософія. Мілетська школа. Ефеська школа. Геракліт. Елейська школа. Становлення античної діалектики. Матеріалізм Демокріта. Софісти. Класична антична філософія. Сократ. Платон. Арістотель. Філософія епохи еллінізму: епікуреїзм, скептицизм, неоплатонізм. Філософія стародавнього Риму. Основні риси античної філософії.

Філософія Середньовіччя. Схоластика – тип середньовічної філософії. Номіналізм і реалізм. Основні ідеї філософії Ф. Аквінського. Нові тенденції у схоластичній філософії Середньовіччя: Роджер Бекон і Дунс Скот. Основні риси філософії Середньовіччя.

Філософія епохи Відродження. Західноєвропейський Ренесанс. Натурфілософія епохи Відродження. Гуманістичний характер епохи Відродження. Пантеїзм. Основні риси філософії епохи Відродження.

Філософія Нового часу. Проблема методу наукового пізнання. Френсіс Бекон. Рене Декарт – родоначальник філософського раціоналізму. Філософія емпіризму Джона Локка. Проблеми буття людини і суспільства у філософії просвітництва. Основні риси філософії Нового часу.

Німецька класична філософія. Основні філософські ідеї І.Канта. Філософська система і діалектика Г.Гегеля. Основна суперечність гегелівського філософського вчення. Матеріалізм і гуманізм філософії Л.Фейєрбаха. Основні риси німецької класичної філософії.

Марксистська філософія як радикальне оновлення світової філософії. Історичні умови і теоретичні джерела виникнення марксистської філософії. Основні риси марксистської філософії.

Основні напрямки сучасної світової філософії. Предмет, основні поняття та принципи екзистенціальної філософії (С.Кьєрк'єгор, Ж.-П. Сартр, А. Камю, Г.Марсель, М.Хайдеггер, К.Ясперс).

Неотомістська філософія (Ж.Марітен, Е.Жільсон, Ю.Бохенський, Г.Веттер, К.Войтила).

Неопозитивізм, його сутність та принципи. Постпозитивізм та аналітична філософія. (М.Шлік, Р.Карнап, Г.Рейхенбах, А.Айер, Б.Рассел, К.Поппер, Т.Кун, П.Фейєрабанд, Ю. Хабермас).

Структуралізм. Герменевтика. Ж.Дерріда. Г.Гадамер. М.Фуко. Ж.Ліотар. Основні риси сучасної світової філософії.

Українська філософія. Становлення християнського світогляду на Русі. Філософія Київської Русі. Українська філософія XVI століття. Філософія Києво-Могилянської академії. Філософія Г.Сковороди. Українська філософія XIX – початку XX століття. Філософія І.Франка. Основні риси української філософії.

Тема 2. Вчення про буття

Філософське усвідомлення світу, його сутність та проблеми. Сутність онтології. Філософський зміст поняття „світ”. Буття та його форми. Реальність об’єктивна і суб’єктивна. Реальність процесів, явищ, речей, властивостей та їх відношень.

Матеріальне та ідеальне. Поняття матерії. Види матерії. Історичний розвиток філософського поняття матерії. Рух як спосіб існування матерії. Основні форми руху матерії. Простір і час як форми існування матерії. Єдність

матерії, руху, простору і часу. Безкінечність простору і часу. Соціальний простір і час.

Онтологія і діалектика. Принципи діалектики. Основні поняття діалектики як загальної теорії розвитку (рух, розвиток, зв'язок, взаємодія, відношення). Поняття закону. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні. Сутність закону єдності та боротьби протилежностей. Поняття “джерело розвитку” і “рушійна сила розвитку”. Всезагальний і специфічний характер суперечностей. Класифікація (типологія) суперечностей. Соціальні суперечності, їхня сутність, структура та особливості. Поняття антагонізму. Закон заперечення заперечення. Сутність діалектичного заперечення. Форми діалектичного заперечення. Особливості закону заперечення заперечення. Принципи діалектики.

Поняття категорій діалектики. Категорії діалектики як універсальні форми мислення, узагальнення реального світу. Категорії одиничного і загального, форми і змісту, сутності і явища, необхідності і випадковості, можливості і дійсності, частини і цілого.

Альтернативи діалектики. Метафізика і “негативна” діалектика – альтернативи діалектики як загальної теорії розвитку. Софістика і еkleктика – альтернативи діалектики як логіки. Догматизм і релятивізм – альтернативи діалектики як теорії пізнання.

Тема 3. Буття людини як проблема філософії

Проблема людського начала. Фактори та рушійні сили антропосоціогенезу. Природні, соціальні та духовні виміри людського буття. Свобода, творчість, відповідальність як ознаки людського існування.

Взаємовідношення душі і тіла людини як філософська проблема. Душа, дух, духовність як визначальні виміри людини. Інтелект, воля, віра, як прояви людської сутності.

Особистість як соціально-культурна форма індивідуального існування людини. Історичні типи особистості. Кінечність індивідуального буття людини. Життя і смерть в духовному досвіді людства.

Буття людини в суспільстві. Соціальна позиція особистості, її взаємодія з соціальними нормами.

Проблема гуманізму, його історичні типи: античний, ренесансний, сучасний.

Тема 4. Свідомість і пізнання

Проблема свідомості з точки зору науки і філософії. Свідомість в структурі людської життєдіяльності. Природні та соціально - історичні засади свідомості. Генезис форм відображення на різних рівнях розвитку матерії. Свідомість і психіка. Свідомість і мислення. Мислення і мова. Самосвідомість. Несвідоме. Підсвідоме. Структура свідомості. Пізнавальна, оцінююча, цілепокладальна та мотиваційна функції свідомості.

Теорія пізнання (гносеологія) в системі філософського знання. Сутність пізнавального процесу, його принципи та особливості. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Поняття чуттєвого та раціонального пізнання. Основні форми

чуттєвого та раціонального пізнання. Поняття інтуїції. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання.

Основні методи наукового пізнання. Методологія і логіка наукового пізнання. Історичний та логічний методи наукового пізнання. Ідея, проблема, концепція, гіпотеза, теорія як форми наукового пізнання. Пізнання і творчість.

Поняття істини. Об'єктивна, абсолютна і відносна істини. Істина і заблудження (помилка, хибність). Критерії істини. Поняття практики. Практика як критерій істини, основа пізнання, його джерело і рушійна сила. Абсолютність і відносність практики як критерій істини. Функції практики.

Тема 5. Соціальна філософія

Поняття суспільства. Розвиток суспільства як природно-історичний процес. Предмет соціальної філософії. Специфіка соціального пізнання. Соціальна філософія в системі суспільних наук. Соціальна філософія і соціологія. Соціальна філософія й історія. Соціальна філософія і негуманітарні науки. Природа як матеріальна передумова виникнення і розвитку суспільства. Поняття географічного середовища. Географічний детермінізм. Біосфера і ноосфера. Взаємодія суспільства і природи. Екологічна діяльність людини. Сучасна екологічна ситуація, її сутність.

Економічне життя суспільства. Праця і виробництво в життєдіяльності людей. Поняття суспільного виробництва. Види суспільного виробництва. Матеріальне виробництво та його структура. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Закон відповідності виробничих відносин характеру і рівню розвитку продуктивних сил. Спосіб виробництва. Закон визначальної ролі способу виробництва у суспільному житті. Феномен техніки. Значення техніки в розвитку людини і суспільства. Прогрес техніки і культури. Сутність і соціальні наслідки науково-технічної революції (НТР).

Соціальне буття суспільства. Суспільство як система суспільних відносин. Поняття соціальної структури суспільства. Демографічна, поселенська, професійно-освітня, соціально-класова, стратифікаційна, етносоціальна структури суспільства.

Етносоціальне буття суспільства. Історичний генезис етнічних спільностей людей (рід, плем'я, народність, нація). Природні та соціальні чинники утворення і розвитку етносів. Етнос і раса. Поняття нації. Етнічні та соціальні ознаки нації. Національна психологія та національна самосвідомість. Поняття менталітету. Особливості формування української нації та її менталітету. Природа сучасного "етнічного ренесансу".

Політичне життя суспільства. Політика як соціальне явище. Поняття політичної системи суспільства. Держава - основний інститут політичної системи суспільства. Політичні партії в структурі політичної системи суспільства. Політика і влада. Політичні відносини. Політична культура. Походження і сутність держави. Сучасні тенденції розвитку держави. Ознаки правової держави.

Духовне життя суспільства, його сутність та структура. Духовні потреби, духовна діяльність, духовне виробництво і духовне споживання. Духовний світ людини. Структура духовного світу особистості.

Поняття суспільного буття та суспільної свідомості. Форми суспільної свідомості. Відносна самостійність форм суспільної свідомості. Структура суспільної свідомості. Буденна і теоретична свідомість. Суспільна психологія та суспільна ідеологія.

Тема 6. Філософія історії

Формаційний та цивілізаційний підходи до аналізу суспільства. Поняття суспільно - економічної формації та цивілізації.

Джерела, рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку. Роль поколінь, класів, творчих еліт в розвитку суспільства. Проблема особистостей і мас в суспільному розвитку. Феномен маси і натовпу. Натовп і народ. Еліта і маса.

Типи соціальної динаміки: циклічний, лінійний, спіралеподібний. Поліваріантність історичного розвитку. Проблема сенсу історії. Ідея "кінця історії".

Характер і форми суспільних змін. Еволюційне, інволюційне, революційне в історичному процесі. Співвідношення стихійного і свідомого, необхідного і випадкового у суспільному розвитку.

Культура і цивілізація. Поняття культури. Матеріальна культура. Духовна культура. Багатомірність культури. Історичність культури.

Тема 7. Цінності в житті людини і суспільства

Цінності в системі культури. Структура та ієрархія цінностей. Цінності як ядро духовного світу особистості. Цінність і оцінка. Компоненти ціннісного вибору: переживання, потреби, емоції, віра, воля, ідеал. Цінність буття і життєвий смисл. Життя людини як вища цінність.

Цінності як регулятор поведінки людини. Основні типи цінностей та ціннісних орієнтацій.

Базові цінності людського буття: життя, свобода, краса, істина, добро, справедливість, творчість, здоров'я, гуманізм. Поняття духовної досконалості. Потреба в ідеалі. Ідеал і утопія.

Ціннісні орієнтації людини на зламі тисячоліть.

Орієнтовний перелік питань

1. Світогляд, його структура.
2. Історичні типи світогляду.
3. Філософія і світогляд.
4. Особливості філософського знання.
5. Функції філософії.
6. Основні риси античної філософії.
7. Філософія Середньовіччя (V-XV ст.), її основні риси.
8. Гуманізм філософії Відродження (XV-XVII ст.).
9. Філософія Нового часу (XVII-XVIII ст.). Основні риси.
10. Основні риси класичної німецької філософії.
11. Марксистська філософія, її особливості.
12. Проблема людини у філософії екзистенціалізму.
13. Сучасна релігійна філософія Заходу.

14. Неопозитивізм: основні ідеї та принципи.
15. Західна філософія ХХ ст.
16. Г.Сковорода - родоначальник української класичної філософії.
17. "Філософія серця" П.Юркевича.
18. Філософія І.Франка.
19. Поняття руху і розвитку, їх співвідношення.
20. Простір і час як форми існування матерії.
21. Діалектика та її альтернативи.
22. Метафізика і діалектика як концепції розвитку.
23. Принципи діалектики.
24. Закон єдності та боротьби протилежностей.
25. Всезагальний і специфічний характер діалектичних суперечностей.
26. Соціальні суперечності, їх сутність та особливості.
27. Діалектика якісних і кількісних змін.
28. Міра як філософська категорія.
29. Закон заперечення заперечення.
30. Сутність і природа людини.
31. Природні, соціальні та духовні виміри людського життя.
32. Особистість як продукт суспільного розвитку.
33. Матеріальне та ідеальне як категорії філософії.
34. Свідомість як вища форма відображення світу, її соціальний характер.
35. Структура свідомості. Самосвідомість.
36. Свідомість і психіка. Несвідоме в житті людини.
37. Суспільна свідомість і її структура.
38. Єдність чуттєвого та раціонального у пізнанні.
39. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання.
40. Проблема істини у філософії.
41. Практика як основа, ціль пізнання і критерій істини.
42. Поняття суспільства. Розвиток суспільства як природно - історичний процес.
43. Природа як матеріальна передумова виникнення і розвитку суспільства.
44. Економічне життя суспільства.
45. Спосіб виробництва матеріальних благ та його структура.
46. Продуктивні сили та виробничі відносини, їх сутність і структура.
47. Науково - технічна революція: сутність та проблеми розвитку.
48. Соціально - класова структура суспільства.
49. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність.
50. Етносоціальне буття суспільства.
51. Поняття нації.
52. Поняття політичної системи суспільства.
53. Структура духовного життя суспільства.
54. Роль особистостей, соціальних груп, поколінь та еліти в розвитку суспільства.
55. Поняття суспільно - економічної формації та цивілізації.
56. Характер і форми суспільних змін.
57. Поняття культури. Структура і функції культури.
58. Культура і цивілізація.

59.Поняття цінностей та їх структура.

60.Ціннісні орієнтації людства на зламі тисячоліть.